

Mulige landingsbaner for en kandidatreform

Den 27. april 2023
Sagsnr. S-2023-280
Dok.nr. D-2023-18523
bba/mab

SVM-regeringen vil omlægge op mod halvdelen af kandidatuddannelserne til 1,25-kandidatuddannelser, primært på humaniora og samfundsvidenskab. En sådan omlægning estimeres til at generere et arbejdsudbud på 6.000 fuldtidspersoner i 2030, og herefter varigt 5.600 fuldtidspersoner, svarende til et indirekte provenu på 1,2 mia. kr. samt et direkte provenu på 0,8 mia. kr. i STÅ- og SU-besparelser, i alt 2 mia. kr.

De økonomiske vismænd kalder reformudspillet for et eksperiment, og har estimeret, at en kandidatreform årligt vil koste 7 – 14 mia. kr. i produktivitetstab som følge af lavere uddannelsesniveau. Endvidere peges der på, at en ny struktur med to forskellige typer kandidatuddannelser risikerer at have en indbygget social slagside og dermed bidrage til en fastholdelse af den negative sociale arv.

Akademikerne foreslår alternative landingsbaner til at finde arbejdsudbud og på en sådan måde, at der ikke sker en nivellering af kandidatuddannelserne og uden, at der igangsættes et stort samfundsøkonomisk eksperiment.

Forslagene er samtidig baseret på, at studerende med en bestået bachelorgrad fortsat skal have retskrav på den 2-årige kandidatuddannelse. Dette for at undgå et usundt kompetitivt læringsmiljø med stress og præstationspres, når de studerende skal konkurrere om de færre pladser på de efterspurte 2-årige kandidatuddannelser.

Forslag til landingsbaner:

1. Mere fleksible erhvervskandidatuddannelser

Erhvervskandidatordningen udbydes overvejende på samfundsvidenskab, og i mindre omfang på sundhedsvidenskab, naturvidenskab og teknisk videnskab, mens den ikke udbydes på humaniora. Tal fra Danske Universiteter viser, at der i 2021 blev optaget 527 studerende på erhvervskandidatuddannelsen.

Der er således fortsat et stort potentiale i erhvervskandidatordningen – også i forhold til at tiltrække internationale studerende. En medvirkende årsag til, at ordningen ikke er slået mere igennem, vurderes til at være det forhold, at studerende såvel som arbejdsgivere finder det vanskeligt at forpligte sig fire år ud i fremtiden.

Erhvervskandidatordningen skal gøres mere fleksibel således, at flere studerende og virksomheder finder den attraktiv. Erhvervskandidatud-

dannelsens første år skal eksempelvis kunne udbydes som ordinær uddannelse, mens det sidste år udbydes på deltid i et 2-årigt forløb, hvor den studerende har relevant deltidsansættelse. Der kan også tænkes andre modeller, eksempelvis et 3-årigt forløb med 40 ECTS årligt.

Som en del af en mere fleksibel erhvervskandidatordning skal det være muligt for studerende at vælge at stå af med 75 ECTS med titlen erhvervskandidat, idet de afslutter med en hovedopgave på 15 ECTS. Erhvervskandidater på 75 ECTS skal have mulighed og rammer for at kunne vende tilbage til universitetet og tage et kandidatillæg på 45 ECTS.

2. Styrkelse af bacheloruddannelserne som afstigningsniveau

Der kan findes et arbejdsudbud med den nuværende 3+2-struktur på universiteterne, altså uden at igangsætte et omkostningstungt eksperiment som en omkalfatring af kandidatuddannelserne vil være. I stedet for at afkorte og forringe kandidatuddannelserne foreslås en styrkelse af bacheloruddannelserne som afstigningsniveau.

Universitetsudvalget anbefalede i 2018 en forlængelse af bachelorretskravet med tre år ud fra en overvejelse om, at en udvikling af et bachelorarbejdsmarked kræver, at det er de dygtigste studerende, der skal kunne se ideen med at stå af og prøve kræfter med arbejdsmarkedet. Ved at forlænge retskravet var hensigten netop at betrygge de studerende i, at man inden for en periode på tre år kan vende tilbage til universitetet og tage kandidatuddannelsen. Et enigt Folketing vedtog det forlængede retskrav med virkning fra 2019.

Der foreslås fire forskellige delforslag i forhold til bachelorniveauet:

- a. 3½-årige nye diplombachelor på visse områder
- b. Mulighed for at tage et 7. semester praktikophold på visse bacheloruddannelser
- c. Sporskifte- og karrierevejledning på bachelor 5. semester
- d. Bevarelse af det treårige retskrav

2a. 3½-årig ny diplombachelor på visse områder

Inspireret af de to komplementære ingeniøruddannelser, diplomingeniør og civilingeniør, kan det inden for visse uddannelsesområder give mening at udbyde nye erhvervsrettede 3½-årige uddannelser, som er komplementære til 3+2-kandidatuddannelsen. Undervisningen på den 3½-årige uddannelse er mere praksisorienteret og med indlagt praktikforløb. En uddannelses titel kunne være diplombachelor inspireret af diplomingeniøruddannelsen.

Studerende på en bacheloruddannelse skal have mulighed for at skifte over til diplombacheloruddannelsen, hvis man fortryder sit uddannelsesvalg. Det betyder, at studerende på bacheloruddannelsen med merit for

gennemført fag skal kunne skifte til den 3½-årige mere erhvervsrettede uddannelse, ligesom studerende på den 3½-årige uddannelse skal kunne tage valgfag, der kvalificerer til direkte optag på den 2-årige kandidatuddannelse.

Studerende på den 3½-årige uddannelse skal have en garanti for på et senere tidspunkt at kunne vende tilbage til universitetet og tage en top-op på de resterende ECTS, der meriterer til en fuld kandidatgrad.

2b. Mulighed for at tage et 7. semester praktikophold på visse bacheloruddannelser

Modellen er inspireret af den tidligere bibliotekaruddannelse. Studerende, der ønskede at uddanne sig til bibliotekar på et bibliotek, kunne som alternativ til at fortsætte på kandidatuddannelsen i stedet vælge at tage et halvt års praktikophold, hvorefter uddannelsen blev 3½-årig.

2c. Sporskifte- og karrierevejledning på bachelor 5. semester

Der skal være en bedre udnyttelse af den nuværende fleksibilitet på universitetsuddannelserne ved at indføre obligatorisk sporskiftevejledning på bacheloruddannelsens 5. semester.

De studerende får viden om alternative og relevante uddannelsesmuligheder i forhold til at fortsætte på retskravskandidaten, eksempelvis muligheden for at stå af i op til tre år og få erhvervserfaring, mulighed for at fortsætte i en erhvervskandidat, muligheder for at tage en meritoverbygning på en professionshøjskole eller mulighed for at tage en anden relevant kandidatuddannelse.

Der bør samtidig laves en kampagne rettet mod arbejdsgivere og studerende, der gør de to parter opmærksom på mulighederne for at stå af med det 3-årige retskrav med fokus på mulighederne for at fortsætte i virksomheden mens den studerende læser en erhvervskandidat.

2d. Bevarelse af det treårige retskrav

Tal fra Danske Universiteter viser, at overgangsfrekvensen fra bachelor til kandidat er faldet efter indførelsen af det 3-årige bachelorretskrav i 2019. Andelen af bachelorer, der går direkte videre på kandidatuddannelsen er således faldet siden 2019 i tråd med intentionerne med det forlængede retskrav. Fra en overgangsfrekvens på 88 pct. i 2019, til 85 pct. i 2020, til en overgangsfrekvens på 83 pct. i 2021. Her efter Corona pandemien er det forventningen, at det 3-årige retskrav i endnu højere grad vil blive brugt af bachelorstuderende til at stå af, idet de er betrygget i, at de kan komme tilbage inden for tre år og færdiggøre deres kandidatuddannelse.

Hvis retskravet på den 2-årige kandidatuddannelse fjernes, vil det forventeligt påvirke arbejdsudbuddet i negativ retning, idet internationale dimittender har en lavere fastholdelsesgrad to år efter endt uddannelse (34 pct.) i forhold til dimittender, der har taget såvel bachelorgraden som kandidatgraden på et dansk universitet.

Uden et retskrav vil bachelorer fra et universitet i et EU/EØS-land kunne søge om optagelse på lige fod med studerende fra den bacheloruddannelse, der naturligt leder op til den 2-årige kandidatuddannelse. Det betyder, at arbejdsudbuddet forventeligt vil blive mindre på 2-årige engelsksprogede kandidatuddannelser samt i forhold til nordiske dimittender på dansksprogede 2-årige kandidatuddannelser.

Dygtige internationale studerende kan bidrage til øget arbejdsudbud, men det kræver, at de internationale bachelorer ikke fortrænger danske universiteters egne bachelorstuderende, men netop bliver en ekstra ressource.

3. Bedre meritgivning

Omkring hver fjerde, der begynder på en videregående uddannelse, fortryder sit valg, og ender med at falde fra inden for de første to år. Tal fra EVA viser, at frafaldsrisikoen er størst blandt de uafklarede studerende.

Unødig forsinkelse i det videregående uddannelsessystem for studieskiftende repræsenterer et arbejdsudbud, der ikke i tilstrækkelig grad forløses i dag. Jo længere tid den studerende har været studieaktiv inden frafaldet, jo flere ECTS har vedkommende med i sin faglige rygsæk. Alligevel skal studerende, der ønsker at skifte uddannelse oftest starte forfra uden at få merit, også selv om gennemførte fag vil være meningsfulde i forhold til den nye uddannelse. Den manglende anerkendelse fra den modtagne uddannelsesinstitution af den uddannelsessøgendes allerede gennemførte fag, skaber unødig forsinkelse til ugunst for den enkelte og for samfundet.

En meritreform skal sikre bedre og tydeligere meritgivning på tværs af uddannelser. Der skal gennemføres en meritreform for de videregående uddannelser, universiteter, professionshøjskoler og erhvervsakademier, der har til hensigt at nedbringe unødig forsinkelse i uddannelsessystemet, og som skal gøre det nemmere at skifte uddannelsesretning, hvis uddannelsesvalget viser sig forkert. Uddannelsesinstitutionerne har ansvaret for det faglige niveau. De gennemførte fag, der gives merit for, skal være meningsfulde i forhold til den uddannelse, der søges ind på. Bedre meritgivning betyder således ikke et individualiseret tag-selv-bord - men derimod, at det skal være tydeligt for den enkelte studerende at se alternative uddannelsesveje til hovedvejen.

4. Fremtidsrettet dimensionering

I stedet for at eksperimentere med afkortede kandidatuddannelser, er det bedre at finde noget af arbejdsudbuddet ved at dimensionere på optaget til universitetsuddannelserne. Den nuværende dimensioneringsmodel er dog for bagud skuende og risikerer at komme ud af trit med kompetencebehovet på arbejdsmarkedet.

Der skal derfor udvikles en ny og mere fremtidsrettet dimensioneringsmodel, der fortsat baserer sig på ledighedstal for uddannelsen, men som også inkorporerer løbende fremskrivninger af forventet efterspørgsel efter uddannelsen. Fremskrivningerne skal tage højde for, at ikke alle videregående uddannelser har et defineret arbejdsmarked, sådan som det gælder for specialistuddannelser og professionsuddannelser. Fremskrivningen skal tilvejebringes af et uafhængigt Nationalt Kompetenceråd.